

(תוס' סנהדרין סב, ב ד"ה רישא). ויש שפירש ש'שאר מצות' היינו חלק משאר מצות (ריטב"א).

זִיבַח וְקִיֶּשֶׁר וְיִסְפֵּךְ בְּהַעֲלָמָה אַחַת אֵינּוּ חַיִּיב אֶלָּא אַחַת. שנאמר (שמות כ, ה) 'לא תעבדם', שהתורה כללה יחד את כל העבודות (סנהדרין סג, א ורש"י שם).

הָרִי לְבוּ לְשִׁמְיִם, ואינו חייב מיתה וקרבתן אפילו אם ידע שהוא בית עבודה זרה (רש"י), אכן, משום חילול ה' אסור לו להשתחוות לעבודה זרה ולכוון ליבו לשמים, שהרי אם אנסוהו לעבוד עבודה זרה אינו יכול לומר אשתחוה לה ואכוון ליבי לשמים, אלא חייב למסור את נפשו (ריטב"א, וראה בספר מצות הקצר [לבעל הח"ח] ה).

וְאִי דְלֹא קִבְּלִיהָ עֲלֶיהָ בְּאֵלוֹהָ לֹא קָלוֹם הוּא, כיון שהאנדרטא לא נעשתה לשם עבודה זרה אלא רק לכבוד המלך (ע"פ רש"י כאן ובכריתות ג, א ד"ה ה"ג א), אך בעבודה זרה ממש, גם כשלא קיבל אותה לאלוה אסור להשתחוות לה (ריטב"א, ח"י הר"ן, וראה עוד בתוס' ד"ה רבא).

אֶלָּא מֵאַהֲבָה וּמִיִּרְאָה - שעבד עבודה זרה מאהבת אדם או מיראת אדם (רש"י, ראב"ן ע"ז ג, ו), ויש מפרשים, שעבד עבודה זרה מאהבה כגון שחשק בה שהיא נאה ביותר, או מיראתה שחושש שמא תרע לו (רמב"ם שם, רמב"ן בשם אחרים, וראה ברמב"ן שם שאין מחלוקת בין הפירושים, אולם ראה בח"י הר"ן סנהדרין סא, ב ד"ה איתמר).

הַנִּיחָה לְאֲבִי דָאֲמַר חַיִּיב, ולאבי מיושב מהו שגג בלא מתכוון בעבודה זרה, אך גם לדבריו הבריייתא עדיין לא מובנת, שהרי אם חילל שבת מאהבה ומיראה חייב סקילה, ומדוע אמרה הבריייתא ששגג בלא מתכוון בשבת פטור (תוס'). ויש מפרשים, שכשמחלל שבת מאהבה ויראה פטור מקרבן וממיתה לרבי יהודה (להלן ע"ג, ב) שסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, שהרי כשעושה מלאכה מאהבה ומיראה אינו צריך את גוף המלאכה (פני יהושע, הגהות רא"מ הורביין). ויש שפירש, שהבריייתא עוסקת במקרה שאמרו לו שאם לא יחלל שבת ירהגוהו, ובשבת שאינו צריך למסור את נפשו, יעשה מלאכה ולא ירהג, מה שאין כן בעבודה זרה (רמב"ן, וראה במהר"ם מדוע התוס' מייאן בתי' זה).

אֶלָּא לְרִבָּא דָאֲמַר פְּטוּר מֵאֵי אִיבָא לְמִימַר, ולרבא אף שכשמכריחים אותו לעבוד עבודה זרה חייב למסור על כך את הנפש, מכל מקום כשלא מסר את הנפש ועבד עבודה זרה מאהבה ומיראה אינו חייב מיתה או קרבן על כך (רמב"ן, וראה בתוס' שחולק על כך). ויש מפרשים, שרק כשעובד עבודה זרה סתם חייב למסור על כך את הנפש, אבל כשאומר בפירוש שעובד עבודה זרה מאהבה ומיראה, או שעובד עבודה זרה שכולם רגילים לעובדה רק מאהבה ומיראה, אינו חייב למסור את נפשו על כך (תוס'). ויש שפירש, שחייב למסור את נפשו רק כשאומר לעבודה זרה אלי אותה, ואביי ורבא נחלקו כשעובד עבודה זרה מאהבה ומיראה ולא אומר לה אלי אותה (ח"י הר"ן סנהדרין סא, ב ד"ה איתמר בשם הר"ד דוד).

לסיכום - א. אם משתחוהו לבית עבודה זרה ומתכוון להשתחוות לשמים פטור, אך לכתחילה אסור לעשות כן משום קידוש ה'. ב. אנדרטא שנעשתה לכבוד, אם לא קיבל אותה באלוה מותר להשתחוות לה, אך אם נעשתה לעבודה זרה אסור להשתחוות לה אפילו כשלא קיבל אותה לאלוה. ג. לאביי, אסור לעבוד עבודה זרה מאהבה ויראה, לרבא, יש אומרים שלכתחילה אסור ואם עבד אינו חייב מיתה וקרבתן. ויש אומרים שרק כשאומר במפורש שעובד מאהבה ויראה אינו חייב מיתה. ויש אומרים שצריך למסור את הנפש רק כשאומר לעבודה זרה במפורש אלי אותה.

נִתְמַוְּן לְהַגְבִּיָּה אֶת הַתְּלוּשׁ וְחִתְךָ אֶת הַמְּחַבֵּר פְּטוּר וְכוּ' - כגון שנתכוון להגביה סכין שנפל לארץ וחתך ירק מחובר, וכן במקרה השני התכוון לחתוך ירק תלוש וחתך ירק אחר מחובר, שפטור מדין 'מתעסק', כיון שלא התכוון כלל למעשה שנעשה (רש"י), אך אם התכוון לחתוך ירק מחובר מסויים, וחתך ירק מחובר אחר חייב, כיון שכוונתו היתה לעשות מעשה איסור (מגני שלמה וצל"ח, ע"פ רש"י כריתות יט, ב ד"ה אפילו רבי יהושע, לחם משנה שבת א, י, ע"פ הרמב"ם שם) [שלא כדעת שמואל בכריתות (יט, ב) הסובר שבמקרה זה פטור בשבת, כיון שמלאכת מחשבת אסרה תורה, שצריך לחשוב ולהתכוון למלאכה זו עצמה (רש"י שם)]. ומאידיך, אם התכוון לחתוך ירק מסויים וחשב שהוא תלוש, ולבסוף התברר שהיה מחובר, אף שהתכוון לפעולת היתר אינו נחשב מתעסק אלא שוגג, שהרי חתך את הירק שאותו התכוון לחתוך (רש"י שבועות יט, א ד"ה פרט, וראה עוד במגני שלמה כריתות יט, א ד"ה שם שנתמקן).

ויש מפרשים, שבאופן שהתכוון לחתוך ירק מחובר זה וחתך ירק מחובר אחר לדברי הכל פטור, משום שבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה [וכדברי שמואל שם], אכן כשהתכוון לירק זה וסבר שהוא תלוש והתכוון להגביהו והתברר שהוא מחובר, וכן במקרה השני כשהתכוון לחתוך ירק תלוש והתברר שהוא מחובר, כיון שעשה את המעשה באותו ירק שהתכוון אליו, אין בזה חיסרון של מלאכת מחשבת, והפטור בהם הוא רק משום מתעסק (תוס', רמב"ן).

פְּטוּר, וגדר פטור 'מתעסק', היינו שמעשה שנעשה במתעסק התורה מחשיבה אותו כמעשה שנעשה מאליו ולא על ידי האדם, ואינו נחשב כמעשה עבירה כלל (קובץ שיעורים ב, כג, ו, וכו"ז באתון דאורייתא כד). ויש אומרים, שגם מעשה שנעשה במתעסק נחשב כמעשה איסור בשוגג, אלא שהתורה מיטטה אותו רק מקרבן חטאת ממה שנאמר בפסוק (ויקרא ד, כג) 'אשר חטא בה', אך המיעוט אינו מיעוט מגוף האיסור, ולכן אם רואים אדם שעובר עבירה במתעסק, מצוה להפרישו מאיסור (רעק"א פ"ח ק, עולת שלמה כריתות יט, ב, ד"ה והנה).

דְּהָא לֹא נִתְמַוְּן לְחִתְיָה דְאִסוּרָא, ואינו דומה לשוגג, שמתעסק רצה לחתוך ירק תלוש ולבסוף חתך ירק אחר מחובר, אך שוגג רצה לחתוך ירק זה ולא ידע שהוא מחובר (רש"י שבועות יט, א ד"ה פרט, וכו"ז בכריתות יט, ב ד"ה מתעסק בעריות). ולשיטת תוס' שגם כשרצה לחתוך ירק זה ולא ידע שהוא מחובר נחשב כמתעסק, החילוק בין שוגג למתעסק הוא, ששוגג טועה בדין וחושב שמוותר לעשות מעשה שהוא באמת מעשה אסור, אך מתעסק יודע את הדין אלא שאינו יודע את המציאות [שחושב שהירק אינו מחובר], ולפי דעתו הוא עושה מעשה שהוא באמת מעשה המותר (תוס' כריתות יט, ב ד"ה דהא, וראה בעולת שלמה שם ד"ה אך ק"ל (השני)).

דְּאֶבֶל חֶלֶב וְחֶלֶב וְכוּ', הֶקָא חֶדָא מִיחִיב וְהֶקָא חֶדָא מִיחִיב, ומה ששינינו לעיל (סז, ב) שאם עשה אותה מלאכה בכמה שבתות בשגגת שבת, מביא קרבן על כל שבת ושבת, היינו שבשבת שימי היתר מחלקים בין שבת לשבת, מביא קרבן על כל שבת ושבת, ובשאר איסורים שאין ימי היתר מחלקים בין איסור לאיסור, די לו בקרבן אחד, אך גם בשאר איסורים כשימי היתר מחלקים, מביא קרבן על כל עבירה ועבירה, וכשם שמצוינו בנדה שכשימי היתר מחלקים בין ביאה לביאה, מביא כמה חטאות [כמבואר בכריתות (ז, א)] (ריטב"א, ראש יוסף).

וּמֵאֵי מַה שְׂאִין פֶּן בִּשְׂאָר מִצּוֹת, אֶעֱבֹדָה זָרָה, ומכיון שעבודה זרה שקולה כנגד כל המצוות, נקטה הבריייתא לשון 'שאר מצוות'